

Vervolg bijlage.

houden en zon, maan en sterren als aanhangsel had beschouwd, was aan geen kennis van de aarde te denken. Tenminste is het voor een gelijkend beeld van het aardlichaam van groot belang, hem van zijn door god uitverkoren, uitzonderlijke, onvergelykbare plaats te verbannen en op de plaats de planeet te zetten, die een planeet is als de andere. En speciaal dat is het voornaamste doel van onze "paar woorden over de menschenziel", deze laatste van haar uitzonderlijke plaats te bevrijden en haar tot een object, tot een natuurverschijnsel, waarneming of ervaring te maken als andere. Dat is de eerste voorwaarde, om iets naders van haar te weten te komen.

Van de een of andere natuurlijke zaak wij en breed te willen toelichten, dat hij een natuurverschijnsel, waarneming of ervaring is, moest een dwaasheid lijken. Als de lezer zich echter herinnert, dat theologen en metafysici erop versot zijn, hun toevertrouwen uit deze natuurlijke wereld weg te rukken, als hij zich herinnert, dat de menschenziel in de religieus en metafysisch verdraaide koppen van de massa een o n n a t u u r l i j k e tooverdienstelijk werk beschouwen, de hoofden in dit punt recht te zetten; hij moet ons bijvallen, als we met alle middelen van de logica en overtuiging ons het feit in de gedachte terug roepen, hoe de menschenziel volkomen in de reeks der natuurlijke waarnemingen hoort.

We zullen in de loop van ons geschrift nog meermalen zien, dat de zaak talloze haken heeft, waarvan het de moeite waard is, ze terwille van een nadere beschouwing uit te haken.

Degenen, die brochures van ons in commissie hebben, worden verzocht deze zoo spoedig mogelijk af te rekenen.

P. I. C. PERSDIENST VAN DE GROEP VAN INTERNATIONALE COMMUNISTEN

Deze persdienst verschijnt minstens éénmaal per maand.

Stuur ons uw vrijwillige bijdrage.

DOELSTELLING:

De ontwikkeling van het kapitalisme voert tot steeds heviger crisissen, welke in steeds grooter werkloosheid en telkens diepere ontwringing van het productiesapparaat hun uitdrukking vinden, waardoor miljoenen arbeiders buiten de productie staan en aan de uitwerking zijn prijsgegeven. De toenemende verarming en de steeds groeiende onzekerheid

van bestaan dwingen de arbeidersklasse den strijd voor de communistische productiewijze aan te binden. De groepen van Internationale Communisten wekken de arbeiders in dezen strijd op, het beheer en de leiding van productie en distributie volgens algemeen geldende, maatschappelijke regels ZELF ter hand te nemen, om zoo DE ASSOCIATIE VAN VRIJE EN GELIJKE PRODUCTCENTEN te verwezenlijken. De groepen van Internatio-

nale Communisten zien den wezenlijken vooruitgang der arbeidersbeweging in de ontwikkeling van het zelfbewustzijn der arbeiders. Daarom plaatsen ze zich tegenover de leiderspolitiek van de parlementaire partijen en van de vakbeweging en stellen de leus: ALLE MACHT AAN DE ARBEIDERSRADEN! DE PRODUCTIE IN HANDE VAN DE BEDRIJFSORGANISATIES!

Achtste Jaargang No. 13
December 1935 No. 1

ALLE MACHT AAN DE ARBEIDERSRADEN!
DE PRODUCTIE IN HANDE DER BEDRIJFSORGANISATIE'S!

DE TEGENSTELLINGEN TUSSEN LUXEMBURG EN LENIN

Rosa Luxemburg en Lenin zijn uit de sociaal-democratie voortgekomen. Beiden speelden daarin een belangrijke rol; hun werk beïnvloedde niet alleen de Russische, Poolse en Duitse arbeidersbeweging, het was van internationale betekenis. In beiden werd de oppositie-beweging tegen het reformisme geïmpuliseerd. Wat beiden verbond, was de gemeenschappelijke strijd tegen het reformisme der vóóroorlogsche tijd en tegen het chauvinisme der sociaal-democratie tijdens de oorlog. Maar deze strijd werd tegelijkertijd begeleid door de meningsstrijd tusschen Luxemburg en Lenin over de weg der revolutie. En daar de tactiek zich niet van het principe laat scheiden, vond tenslotte eveneens een principieele meningsstrijd plaats over de inhoud en vorm der nieuwe arbeidersbeweging, der revolutie en van de dictatuur van het proletariaat.

Al is het ook bekend dat Lenin en Luxemburg doodevijanden van het revisionisme waren, dan is het tegenwoordig toch uiterst moeilijk, zich een werkelijk beeld van de verschillen tusschen beiden te vormen. Wel heeft in de loop van de laatste tien jaren de Derde Internationale in verband met zijn interne politieke crisissen dikwijls de naam van Rosa Luxemburg gebruikt en misbruikt; speciaal in de campagnes tegen het "contra-revolutionaire Luxemburgisme", maar daardoor is noch het werk van Luxemburg meer bekend geworden, noch de verschillen die zij met Lenin had, werkelijk blootgelegd. Algemeen houdt men het voor beter het verleden te laten rusten, en, zooals eens de Duitse Sociaal-democratie "wegena-geldgebrek" weigerde het werk van Rosa Luxemburg te publiceeren, zoo heeft ook de Derde Internationale het door Clara Zetkin gegeven woord, haar werk bekend te maken, gebroken.

Maar overal waar de concurrentie tegen de Derde Internationale naar voren komt, houdt men er van, zich op Rosa Luxemburg af te laten beropen. Zelfs de sociaal-democratie is vaak smakeloos genoeg om met liefde en weemoed over de "dwalende" revolutionaire te spre-

ken, die meer wordt betreurd als het slachtoffer van haar "vurige aard", dan als dat van de beestachtige gewetenloosheid van de handlangers van partijgenoot Noske. En zelfs daar, waar men, zoals b.v. bij de door Trotzki beïnvloede beweging, zich na de met de beide Internationales opgedane ervaringen zoogenaamd inspant, niet alleen om een werkelijk revolutionaire beweging op te bouwen, maar waar men zich ook gelijktijdig de lessen van het verleden ten nutte wil maken, zelfs daar reikt de studie van Luxemburg en Lenin niet verder, dan het terugbrengen van hun tegenstellingen tot de strijd om het nationale vraagstuk, en hier nog bijna uitsluitend op de tactische problemen betreffende de onafhankelijkheid van Polen. Daarbij doet men nog zijn best deze tegenstelling zijn scherpte te ontnemen, hem te isoleeren, en hem met de, met alle feiten in tegenspraak zijnde bewering, dat Lenin uit deze strijd als overwinnaar te voorschijn kwam, te beslissen.

De strijd tusschen Luxemburg en Lenin over het nationale vraagstuk kan niet van de andere problemen, die beiden scheidden, worden losgemaakt. Deze vraag is met alle andere vragen der wereldrevolutie ten nauwate verbonden, en hij is slechts één van de voorbeelden der principieele verschillen tusschen Luxemburg en Lenin, of tusschen de Jacobijnsche en de werkelijk revolutionaire proletarische opvatting van de wereldrevolutie. Houdt men b.v. de opvatting van Rosa Luxemburg tegenover de nationalistische avonturen van de Stalinperiode van de Derde Internationale voor juist, dan moet men hem ook tegenover Lenin als juist beschouwen. Hoezeer de politiek van de Derde Internationale zich sinds de dood van Lenin ook mag hebben veranderd, met betrekking tot het nationale vraagstuk is hij echt leninistisch gebleven. Een Leninist moet noodzakelijk tegen Luxemburg stelling nemen. Hij is niet enkel haar theoretische tegenstander, maar haar doodsvijand. De luxemburgsche opvatting sluit de vernietiging van het leninistische bolsjewisme in zich, en daarom kan iemand die zich op Lenin beroept, niet tegelijkertijd Rosa Luxemburg voor zich opeischen.

Tegen het reformisme.

De ontwikkeling van het wereldkapitalisme, de imperialistische ontplooiing, de voortschrijdende monopoliseering van de productie en distributie, en de daarmee verbonden hogere winsten, maakten de tijdelijke vorming van een bovenlaag in de arbeidersklasse mogelijk, evenals het doorvoeren van de sociale wetgeving en de algemeene verbetering van de levensstandaard van de arbeiders; wat alles leidde tot de ontwikkeling van het revisionisme en tot het indringen van het reformisme in de arbeidersbeweging. Het revolutionaire marxisme werd, als zijnde in tegenspraak met de feitelijke kapitalistische ontwikkeling, verworpen, en de theorie van het langzame ingroeven in het socialisme, langs democratische weg, daarvoor in de plaats gesteld. Door de door deze omstandigheden mogelijk gemaakte groei der legale arbeidersbeweging werden groote deelen der kleinburgerij voor haar gewon-

nen, die hierin weldra de geestelijke leiding overnamen en de materiele voordeelen van de betaalde posten in de beweging deelden met de uit de arbeiders naar boven gekomenen. Bij het einde van de vorige eeuw had het reformisme zich over de heele linie weten door te zetten. De tegenstand tegen deze ontwikkeling der socialistische beweging door de z.g. "orthodoxe" Marxisten, met Kautsky vooraan, die nooit meer dan een tegenstand in de frase was, werd ook spoedig fraseologisch opgegeven en van de meer bekende theoretici uit die tijd zijn de namen van Rosa Luxemburg en Lenin als de belangrijkste te noemene, die hun strijd onverbiddeijk, en spoedig ook tegen de "orthodoxen" uitstreden, in het belang van een werkelijk revolutionaire arbeidersbeweging.

Van alle aanvallen op het revisionisme waren wel die van Rosa Luxemburg de krachtigsten. In haar polemieek tegen Bernsteins "Sozialreform oder Revolution" (sociale hervorming of revolutie) wees zij er, tegenover het gedaas van de zuivere wettigheid, er ophieuw op, "dat de uitbuiting van de arbeidersklasse als een economisch proces niet door wettelijke bepalingen binnen het raam der burgerlijke maatschappij kan worden afgeschaft of verzacht." "De sociale hervorming," verklaarde zij, "beteekent niet een ingrijpen in de kapitalistische uitbuiting, maar een normalisatie (gelijkmaking), een ordening van deze uitbuiting in het belang van de kapitalistische maatschappij zelf." "Het kapitaal", zegt Rosa Luxemburg, "beweegt niet naar het socialisme, maar naar de ineerstorting, en op deze ineerstorting moet de arbeidersklasse zich instellen; niet op de hervorming, maar op de revolutie." Daarom hoeft men echter niet af te zien van de actuele problemen. Ook het revolutionaire marxisme strijdt voor verbetering van de levensstandaard der arbeiders binnen de kapitalistische maatschappij. In tegenstelling tot het revisionisme echter, interesseert het zich er veel meer voor hoe wordt gestreden, dan waarvoor wordt gestreden. Voor het marxisme gaat het in de vakvereenigings- en de politieke strijd om de ontwikkeling van de subjectieve voorwaarden van de arbeidersrevolutie, om het aanwakken van het revolutionaire klassenbewustzijn. De grove tegenstelling: "hervorming of revolutie", is fout, deze tegenstelling moet in het licht van het heele maatschappelijk proces worden geplaatst. Het einddoel, de proletarische revolutie, mag niet door de strijd om de eischen van het oogenblik worden verstuikt. Op dergelijke wijze bestreed ook Lenin eenige tijd later het revisionisme ook voor hem waren de hervormingen slechts bijproducten van de op de verovering van de politieke macht gerichte strijd. Beiden waren over het algemeen eensgezind in hun strijd tegen de ontaarding van de marxistische beweging en stelden zich op de bodem van de revolutionaire strijd om de macht. Ze kwamen voor het eerst als tegenstanders tegenover elkaar te staan, toen de russische toestanden, voor, tijdens en na de revolutie van 1905 de revolutionaire strijd om de macht tot een brandend en actueel vraagstuk maakten, dat concreet moest worden beantwoord. De strijd die tusschen Luxemburg en Lenin ontbrandde, draaide allereerst om tactische problemen, om vragen van de organisatie en om het nationale vraagstuk.

Over het nationale vraagstuk.

Lenin, sterk beïnvloed door Kautsky, geloofde evenals deze, dat de nationale onafhankelijkheidsbewegingen als vooruitstrevend moesten worden beschouwd, omdat "de nationale staat de beste voorwaarden voor de ontwikkeling van het kapitalisme garandeert." In zijn polemiek tegen Rosa Luxemburg over het zelfbeschikkingsrecht der naties, beweert hij, dat de eisch van het zelfbeschikkingsrecht daarom revolutionair zou zijn, "omdat deze eisch democratisch is en zich in niets van de overige democratische eischen onderscheidt." Ja, "In ieder burgerlijk nationalisme der onderdrukte naties", beweert hij, "ligt een democratische inhoud tegen de onderdrukking besloten, en deze inhoud ondersteunen wij onvoorwaardelijk."

De houding van Lenin met betrekking tot het zelfbeschikkingsrecht was - zocals ook uit andere geschriften is te zien - dezelfde als die tegenover de democratie. In zijn stellingen over: "De socialistische revolutie en het zelfbeschikkingsrecht der naties", zet hij uiteen, "dat het volkomen fout zou zijn, te denken, dat de strijd voor de democratie het proletariaat van de socialistische revolutie zou kunnen afhouden. Omgekeerd, zocals het zegevierend socialisme dat niet de volle democratie verwezenlijkt onmogelijk is, zoo kan zich ook het proletariaat, dat niet eenzijdige, consequent revolutionaire strijd voert voor de democratie, niet tot de overwinning op de bourgeoisie voorbereiden." Zoo zijn voor Lenin de nationale bewegingen en oorlogen niets anders dan bewegingen en oorlogen voor de democratie, waaraan het proletariaat moet deelnemen, want voor hem was de strijd voor de democratie immers de noodzakelijke voorwaarde voor de strijd voor het socialisme. "Als de strijd voor de democratie mogelijk is," schrijft hij, "dan is ook de oorlog voor de democratie mogelijk." En zoo zijn voor hem dan ook "in een werkelijk nationale oorlog de woorden 'verdediging van het vaderland' volstrekt geen bedrog", Lenin is in zoo'n geval voor de verdediging. "Voor zoover de bourgeoisie der onderdrukte naties tegen de onderdrukkende vecht," schrijft hij, "voor zoover zijn wij er altijd, in alle gevallen, beslister dan allen daarvoor, omdat wij de onverschrokken en de consequente vijanden van iedere onderdrukking zijn."

Aan dit standpunt zijn beide, Lenin tot het laatste oogenblik en het Lenisme tot heden, trouw gebleven - zoolang het niet de bolsjewistische partijheerschappij zelf in gevaar bracht. Enkel een kleine verandering werd aangebracht. Waren voor Lenin voor de revolutie de nationale bevrijdingsoorlogen en -bewegingen een deel der algemeene democratische beweging, na de revolutie werden zij een deel van het proletarisch revolutionair wereldproces.

Dit, hier samengevatte standpunt van Lenin scheen Rosa Luxemburg volkomen fout toe. In haar tijdens de oorlog verschenen "Juniusbrochure" vat zij haar eigen standpunt als volgt samen: "Zoolang er kapitalistische staten bestaan, vooral, zoolang de imperialistische wereldpolitiek het inwendige en het uitwendige leven der staten bepaalt en vormt, zoolang heeft het nationale zelfbeschikkingsrecht

met zijn oorlogspraktijk zocals tijdens de oorlog, niet het geringste gemeen.....In het tegenwoordige imperialistische milieu kunnen in het geheel geen nationale verdedigingsoorlogen meer voorkomen, en iedere socialistische politiek, die van dit bepaalde historische niveau afziet, die zich midden in de wereldmaalstroom enkel door de geïsoleerde gezichtspunten van een land laat leiden, is van begin af aan op zand gebouwd."

Aan deze opvatting hield Rosa Luxemburg tot het einde toe vast, niet tot de geringste concessie tegenover Lenin te bewegen; en na de Russische revolutie en de daadwerkelijke doorvoering van de politiek van het zelfbeschikkingsrecht der naties, vraagt zij opnieuw in haar werk over de "Russische Revolutie", waarom de bolsjewiki toch met zulk een hardnekkigheid en starre consequentie aan de parolen van het zelfbeschikkingsrecht vasthielden, daar dit toch "in volkomen tegenspraak tot hun overig politiek centralisme, evenals tot hun handelswijze, die zij tegenover de overige democratische grondvragen hebben aangenomen, staat....De tegenspraak, die hier naar voren springt, is des te onbegrijpelijker, waar het bij de democratische vormen van het politieke leven in elk land inderdaad om hoogst belangrijke, zelfs onmisbare grondslagen van de socialistische politiek gaat, terwijl het fâmeuze 'zelfbeschikkingsrecht' der naties niets dan kleinburgerlijke fraseologie en humbug is."

Rosa Luxemburg verklaart zich deze verkeerde nationaliteiten-politiek van Lenin als een "soort opportunisme", om "de vele vreemde nationaliteiten in de schoot van het Russische Rijk aan de zaak der revolutie te kluisteren", overeenkomstig het opportunisme tegenover de boeren, "wier landhonger gestild werd door het parool van de directe in bezit neming van de aan de adel toebehorende grond en bodem en die daardoor aan de vaan van de revolutie moesten worden gekluisterd." In beide gevallen is naar haar meening "de berekening er helaas volkomen naast. In tegenstelling met de verwachtingen der bolsjewiki.....benutte de eene na de andere van de (bevrijde) 'naties' de pas geschonken vrijheid om zich als doodsvijandin van de Russische revolutie tegen haar met het Duitsche imperialisme te verbinden en onder deze bescherming de vaan der contra-revolutie naar Rusland zelf te voeren.....Weliswaar zijn het niet de 'naties' die deze reactionaire politiek voerden, maar alleen de burgerlijke en kleinburgerlijke klassen, die het nationale zelfbeschikkingsrecht in een werktuig van hun contra-revolutionaire klassepolitiek deden verkeeren. Maar.....daarin ligt juist het utopisch-Kleinburgerlijk karakter van deze nationalistische frase, dat hij in de rauwe werkelijkheid der klassenmaatschappij.....zich eenvoudig in een middel der burgerlijke klassenmaatschappij verandert." Dat de bolsjewiki de vraag der nationale bestrevingen en afscheidingstendenzen midden in de revolutionaire strijd wierpen, heeft volgens Rosa Luxemburg "de grootste verwarring in de rijen van het socialisme gesticht;.....De bolsjewiki hebben de ideologie geleverd, die de veldtocht der contra-revolutie heeft gemaakt, zij hebben de positie van de bourgeoisie versterkt en die van de proletariërs verzwakt.....De bolsjewiki was het beschoren, met de frase van de zelfbeschikking der naties, koren op de molen der contra-revolutie te leveren en daarmee een ideologie niet enkel voor de nederwarping der Russische revolutie zelf, maar voor de beraamde contra-revolutionaire liquidatie van de geheele wereldoorlog te leveren." ("Die Russische Revolutie").

Waarom, om opnieuw met Rosa Luxemburg te vragen, legde Lenin zich met zulk een hardnekkigheid toe op het parool van de zelfbeschikking der naties en dat van de bevrijding der onderdrukte volkeren? Zonder twijfel is dit parool in tegenspraak met de eisch van de wereldrevolutie en evenals Luxemburg had ook Lenin belang bij het uitbreken der wereldrevolutie, omdat hij, zoals alle Marxisten uit die tijd, er niet aan geloofde, dat Rusland, als het op zich zelf was aangewezen, zich revolutionair zou kunnen handhaven. In overeenstemming met de uitspraak van Engels: "Als een Russische revolutie tegelijkertijd een Europeesche proletarische revolutie doet ontstaan, dan kan het huidige Russische gemeenschappelijk bezit tot uitgangspunt van een communistische ontwikkeling dienen," was het voor Lenin niet alleen duidelijk, dat de bolsjewiki in Rusland de macht moesten veroveren, maar ook, dat de Russische revolutie tot Europeesche- en daarmee tot wereldrevolutie moest worden, wilde zij naar het socialisme leiden. Uit hoofde van de door de wereldoorlog gegeven objectieve situatie kon Lenin zich evenmin als Rosa Luxemburg voorstellen, dat Rusland zich tegenover de kapitalistische machten staande zou kunnen houden, als de revolutie niet haar voortzetting in West-Europa zou vinden. Het was voor Rosa Luxemburg zeer onwaarschijnlijk, dat "de Russen zich in deze heksenketel zouden kunnen staande houden," en dit niet alleen uit hoofde van haar ervaringen met- en haar wantrouwen tegen lieden als Lenin en Trotzki en hun dwaze fraseologie van het zelfbeschikkingsrecht der naties, hun concessie-politiek tegenover de boeren, enz., niet alleen wegens de imperialistische aanvallen tegen de Russische revolutie en nog veel minder vanuit een standpunt dat door de sociaal-democratie gepropageerd werd, die statistisch bewees, dat de achterlijke economische ontwikkeling van Rusland noch de revolutie rechtvaardigde, noch het socialisme me toeliet, maar in de eerste plaats, zoals ze vanuit de gevangenis schreef, "omdat de sociaal-democratie in het hoog ontwikkelde Westen uit honds-jammerlijke lafaarden bestaat, en de Russen, rustig toekijkend, zullen laten doodbloeden." Zij is voor de bolsjewistische revolutie, hoe zeer zij de bolsjewiki ook vanuit het oogpunt van wereld-revolutionaire noodzakelijkheden bekritiseert en ze probeert hun terugtochten steeds tot het te kort schieten van het West-Europeesche proletariaat terug te brengen. "Ja," schrijft ze in een brief aan Louise Kautsky: "natuurlijk maken de bolsjewiki het mij nu ook niet naar de zin met hun vredesfanatisme (Brest Litowsk). Maar tenslotte..... zij dragen niet de schuld. Zij zijn in een noodtoestand, hebben alleen de keus tussehen twee pak slaag en ze kiezen het kleinste. Verantwoordelijk zijn anderen, dat van de Russische revolutie de duivel profiteert." En in haar werk "De Russische Revolutie" rechtvaardigt zij de bolsjewiki opnieuw: "Mogen de Duitse regerings-socialisten huilen, dat de heerschappij der bolsjewiki een caricatuur is van de dictatuur van het proletariaat. Als zij het was of is, dan alleen, omdat ze juist een product was van de houding van het Duitse proletariaat, die een caricatuur van de socialistische klassenstrijd was."

Rosa Luxemburg atierf te vroeg om te zien, dat de bolsjewistische politiek, al hield hij ook op de revolutionaire beweging te bevruchten, toch in staat was, de heerschappij der bolsjewiki in het raam van het staatskapitalisme te verzekeren. "Blijft de Duitse revolutie uit", schreef Liebknecht vanuit de gevangenis ("Nachlass"), in overeenstemming met Rosa Luxemburg, "dan blijft voor de Russische revolutie de keus: revolutionaire ondergang of een smadelijk leven van schijn en

bedrog." De bolsjewiki kozen het laatste. "Er zijn in Rusland communisten", schrijft Eugen Varga in 1921 in zijn boek over "De economisch-politieke problemen van de proletarische dictatuur" (Die wirtschafts-politischen Probleme der proletarischen Diktatur), "die genoeg hebben van het lange wachten op de Europeesche revolutie en zich definitief op een geïsoleerd Rusland willen inrichten. Met een Rusland, dat de sociale revolutie der andere landen als een voor hem vreemde aangelegenheid zou beschouwen, ... zouden de kapitalistische landen wel is waar in vredelievende nabuurschap kunnen leven. Zulk een afsluiting van het revolutionaire Rusland zou de gang der wereldrevolutie vertragen."

De nationaliteiten-politiek van Lenin heeft de heerschappij der bolsjewiki niet uitgeschakeld. Weliswaar zijn groote gebieden afgescheiden gebleven, en tot reactionaire staten geworden, maar hechter dan ooit is de macht van de bolsjewistische staat. Schijnbaar heeft de leninistische lijn voor Rusland zijn juistheid bewezen, en waren de waarschuwingen van Rosa Luxemburg ongegrond. Dit echter alleen in zoverre als het om de machtspositie van het bolsjewistische staatsapparaat gaat, echter in geen geval vanuit het standpunt der wereldrevolutie gezien, het standpunt dat de grondslag vormde van de strijd tussehen Luxemburg en Lenin. Wel bestaat het bolsjewistische Rusland nog, maar niet als dat, wat het was in het begin, niet als uitgangspunt der wereldrevolutie, maar als een tegen haar gericht bolwerk. Het Rusland, dat Rosa Luxemburg en ieder revolutionair met haar had gevierd, is te gronde gegaan; wat gebleven is, is een Rusland, waarvan Rosa Luxemburg reeds in 1918, in de "Spartacusbrieven" kon vreezen: "Als een onheilspellend spook nadert.... een bondgenootschap der bolsjewiki met Duitsland. Een verbond der bolsjewiki met het Duitse imperialisme, zou de meest verschrikkelijke moreele slag zijn voor het internationale socialisme.... Met de groteske paring tussehen Lenin en Hindenburg zou de moreele lichtbron in het Oosten zijn uitgedoofd.... socialistische revolutie.... onder voorgedij van het duitse imperialisme.... dat zou het monsterachtigste zijn wat wij nog konden beleven. En bovendien zou het zijn.... zuivere utopie.... Iedere politieke ondergang der bolsjewiki in een eerlijke strijd tegen de overmacht en wangunst van de historische situatie, was te verkiezen boven deze moreele ondergang."

Al is de langdurige vriendschap van het leninistische Rusland met het Hindenburg-Duitsland ook tijdelijk vertroebeld, al geeft de bolsjewistische dictatuur er tegenwoordig ook de voorkeur aan op de fransche bajonetten in het bijzonder en op de volkenbond in het algemeen te steunen, dan brengt hij tegenwoordig toch openlijk in practijk waarvoor hij het in principe al steeds heeft opgenomen en wat Boecharin op het vierde wereldcongres van de Komintern op de volgende duidelijke wijze uitdrukte: "Er bestaat geen principieel verschil tussehen een leening en een militair verbond. Wij zijn reeds zoo gegroeid, dat we een militair verbond met een andere bourgeoisie kunnen sluiten, om door middel van deze burgerlijke staat een ander burgerdom neer te slaan." Bij deze vorm van landverdediging, d.w.z. een militair verbond met burgerlijke staten is het plicht der partijgenooten van een land dit blok naar de overwinning te helpen voeren."

In de groteske paring tussehen Lenin en Hindenburg, tussehen de kapitalistische- en de belangen van de bolsjewistische machthebbers, weerspiegelt zich dan ook de teruggang van de wereldrevolutionaire golf, die nu nog niet is afgeloopen. De zich om Lenins naam scharende arbeiders

dersbeweging is een speelbal van de kapitalistische politiek en tot geen enkele revolutionaire handeling in staat. De tactiek van Lenin, -de uitbuiting van de nationale bewegingen voor wereldrevolutionaire doeleinden - heeft geschiedkundig bewezen verkeerd te zijn. De waarschuwingen van Rosa Luxemburg waren gerechtvaardigder, dan haar ooit aanganaam kan zijn geweest.

De "bevrijde" naties vormen een fascistische gordel rondom Rusland. Het "bevrijde" Turkije slacht, met de het door Rusland geleverde wapens, de communisten af. Het in zijn nationale bevrijdingsstrijd door Rusland en de Derde Internationale gesteunde China (1) wortt zijn arbeidersbeweging af naar het voorbeeld der Parijsche Commune. Duizenden en nog eens duizenden arbeiderslijken bevestigen de opvatting van Rosa Luxemburg, dat de frase van het zelfbeschikkingsrecht niets anders dan "kleinburgerlijke humbug" is.

Hoezeer de "strijd voor de nationale bevrijding een strijd voor de democratie is", bewijzen wel de nationalistische avonturen van de Derde Internationale in Duitschland, die ook tot de voorwaarden voor de fascistische zege behooren. Men heeft de arbeiders zelf tot fascisten opgevoed, doordat men tien jaar lang met Hitler geconcurrereerd heeft om het werkelijke nationalisme. En naar aanleiding van het Saar-plebisciet viert Litwinow in de volkenbond de overwinning van de gedachte van Lenin inzake de zelfbeschikking der volkeren.

De houding van Lenin tegenover het nationale vraagstuk en het daarmee verbonden oorlogsprobleem is, buiten de uit het leninistische opportunisme voortvloeiende inconsequentie, tegelijkertijd vol tegenstrijdigheden. Gedurende een imperialistische oorlog moet, volgens Lenin, het proletariaat voor de nederlaag van het eigen land zijn. Heeft deze plaats gehad, dan moeten de arbeiders wederom hun bourgeoisie ondersteunen in zijn strijd voor de nationale bevrijding. En als dan de "onderworpen natie" met behulp van het proletariaat weer tot een gelijkgerechtigde natie geworden is, dan hebben de arbeiders opnieuw de landverdediging af te wijzen. Zoo waren dan ook 1914 - 1918 de bolsjewiki wat Duitschland betreft tegen de vaderlandverdediging. 1919 - 1923 waren zij voor de vaderlandverdediging en de nationale bevrijding van Duitschland. Nu, nu Duitschland, dank zij de hulp van het proletariaat weer tot een imperialistische macht is geworden, nu zijn zij opnieuw tegen de vaderlandverdediging in Duitschland en ervoor in Frankrijk en de andere, voor het moment met Rusland sympathieerende landen. En morgen, -- waartegen of waarvoor zij morgen zullen zijn, hangt van de machtsconstellatie voor de toekomstige wereldoorlog af, die Rusland als bondgenoot van deze of gene machtsgroep zal zien. Dat dit niets met marxistische klassenstrijd heeft te maken, dat beijverde Rosa Luxemburg zich om aan te toonen.

Lenin was een praktisch politicus. Wezenlijk onderscheidde hij zich van de theoretici van de Tweede Internationale alleen als tacticus. Dat wat de eenen langs democratische weg wilden bereiken, probeerde hij lange revolutionaire weg te verkrijgen; niet met de bek in het parlement, maar met geweld op het werkelijke veld van de klassenstrijd wilde hij voor de arbeiders het socialisme bevechten. Door middel van zijn partij wilde hij de revolutie voor de massa's maken, doordat de partij de massa's voor zich won. De macht moest in handen van de bolsjewiki komen, opdat de russische uitgebuitenen bevrijd zouden kunnen worden.

(1) Zie ook: "De ontwikkeling van de buitenlandse politiek van Rusland, 1917 - 1935", dat vele hier aangeduide gebeurtenissen iets uitvoeriger beschrijft.

De macht moest in handen van de bolsjewiki zijn, om het wereldkapitalisme revolutionair te overwinnen. De toeigening van de politieke macht door de partij, was begin en eind van de politiek van Lenin. Zijn ten onrechte als bekwaam en beweeglijk gevierde, in werkelijkheid echter zuiver opportunistische politiek, gold in de eerste plaats de verovering van de macht voor de bolsjewistische partij.

Bij het uitbreken van de russische revolutie was het russische burgerdom niet in staat, de overgenomen macht te houden, omdat het niet in staat was, het boerenvraagstuk revolutionair op te lossen. Dit bleef de bolsjewiki voorbehouden. "Wij hebben als niemand anders de burgerlijk-democratische revolutie tot aan het einde toe doorgevoerd," - zette Lenin ter gelegenheid van de vierde verjaardag van de Octoberrevolutie uiteen, en deze revolutie werd doorgevoerd met behulp der boeren. De bolsjewiki hadden de macht en balanceerden de tegenstellingen tusschen de arbeiders en boeren steeds zoo uit, dat zij de macht konden behouden. Voor het instandhouden van deze macht werd de zig-zag-politiek die uit de geschiedenis van de derde Internationale de geschiedenis van zijn crisissen en zijn ondergang maakte, zoowel in russische als in internationale maatstaf doorgevoerd. De eerste concessies aan de boeren waren voor Rosa Luxemburg reeds voldoende om de noodzakelijke ontwikkeling van Rusland in grove trekken vooruit te zien; -als de wereldrevolutie aan deze "zondeval" de terugwerkende kracht niet zou otnemen. "Het parool - directe inbezitneming en verdeling van de grond en bodem door de boeren", schreef Rosa Luxemburg, "moet juist in tegenovergestelde richting werken. Het is niet alleen geen socialistische maatregel, maar het snijdt de weg daarheen af." Rosa Luxemburg wist neit (zij bevond zich toen in de gevangenis), dat de boeren het land verdeelden, nog voordat de bolsjewiki het parool daartoe gaven, en/alleen wettelijk bekrachtten; wat in de practijk reeds was gebeurd. /deze/. De spontaniteit van de boerenmassa's was ook hier sneller dan het parool van de "Dragers van het revolutionaire bewustzijn", waar de bolsjewiki zich voor hielden.

De bolsjewiki wilden de burgerlijke revolutie echter consequent ten einde voeren en daartoe behoort ook de verandering van de boeren in landelijke loonarbeiders, de kapitalisatie van de landbouw. Dit proces is nog in volle gang en wordt als collectivisatie in de wereld gevierd; het is nog niet afgesloten en kan ook waarschijnlijk niet zonder nieuwe maatschappelijke schokken eindigen. Schijnbaar echter kunnen de Leninisten tegenover Rosa Luxemburg bewijzen, dat zij ongelijk had, als zij aannam, dat zonder de wereldrevolutie het bolsjewisme aan het boerenvraagstuk ten onder moest gaan. Echter moeten zij met dit bewijs dan tevens aantoonen dat het bolsjewisme inderdaad naar het socialisme heeft geleid. Wat echter in Rusland bestaat, is het staatskapitalisme. Ook al noemt men het socialisme, het blijft toch het loonarbeid-uitbuitende staatskapitalisme en daarmee is de vrees van Rosa Luxemburg, zij het ook in andere vorm, werkelijkheid geworden.

De boerenbewegingen in de eerste jaren van de russische revolutie dwongen de bolsjewiki, indien zij aan de macht wilden blijven, een richting uit, die de wereldrevolutie noodzakelijk moest belemmeren en die in Rusland niets anders mogelijk maakte, dan een staatskapitalisme, dat door het proletariaat revolutionair ten val moet worden ge-

bracht, wil het tot socialisme geraken. Hier interesseert ons echter alleen, dat de bolsjewiki met behulp van de boerenmassa aan de macht konden komen. En verder, dat zij meenden, dat het voldoende was de politieke en economische commandoplaatsen bezet te hebben, om, met een juiste politiek, naar het socialisme te komen. Wat door achterlijke toestanden aan de bolsjewiki was opgedrongen, de meest verregaande centralisatie van alle macht en de gedane concessies aan de boeren, dat scheen hen toe als hun eigen, verstandige, succesvolle politiek, die zij ook internationaal dachten aan te wenden.

Lenin had de bewegingswetten van de russische revolutie reeds lang voor de uitbarsting met groote duidelijkheid vooruitgezien en zijn geheele theorie en practijk was op deze russische toestand ingesteld. Daarvandaan zijn op de spits gedreven centralisme, zijn belijstte opvatting over de rol van de partij, zijn aanvaarden van de liberale socialisatie-ideeën en ook zijn stellingname tegenover het nationale vraagstuk. Al kon Rosa Luxemburg ook, als kenner van de russische toestanden, de politiek van Lenin heel goed begrijpen, en de grondslag daarvan uitstekend marxistisch ontleden, ook al kon zij, zoolang de bolsjewiki inderdaad een revolutionaire kracht voor de geheele wereld waren, dit alles als onvermijdelijk op de koop toenemen, zij keerde er zich toch met alle macht tegen, dat men uit deze speciaal russische situatie een recept wilde maken om de wereldrevolutionaire taak van de arbeiders op te lossen. "Het gevaarlijke begint daar," - zegt zij van de politiek van Lenin - "waar de bolsjewiki van de nood een deugd maken, en hun, door deze noodlottige voorwaarden opgedwongen tactiek theoretisch in alle onderdeelen vastleggen en het aan het internationale proletariaat als toonbeeld van socialistische politiek ter nabootsing willen aanbevelen." ("De Russische Revolutie").

Waar het verbond tusschen boeren en arbeiders inderdaad, in overeenstemming met de verwachting van Lenin, de bolsjewiki de macht in handen had gespeeld, stelde hij het verloop van de wereldrevolutie zich nu ook als een soortgelijk proces voor, zij het ook op grootere schaal. De onderdrukte volkeren waren in de eerste plaats agrarische naties en de Communistische Internationale poogde in haar boerenpolitiek inderdaad de agrarische en de arbeidersbelangen naar de wereldmaatschappij samen te vatten, om ze, het russische voorbeeld volgend, tegenover het kapitaal te stellen, en dit zoo in wereldmaatschappij te overwinnen. De nationale bevrijdingsbewegingen in de koloniën en die van de nationale minderheden in de kapitalistische landen te ondersteunen, was eveneens belangrijk voor de bolsjewiki, omdat daardoor de imperialistische interventie van de kapitalistische landen in Rusland verzwakt werd.

De wereldrevolutie laat zich echter niet als een vergroote copie van de russische revolutie behandelen. De avonturen van de Communistische Internationale in zijn pogingen, om zich in een arbeiders- en boeren-Internationale om te zetten, zijn als misgrepen bekend; zij bevorderden niet de revolutionaire beweging tegen het kapitalisme, maar verscheurden hem. Alles wat hiermee kon worden bereikt, was de beveiliging van de bolsjewistische staatsmacht in Rusland, door het winnen van een lange historische adem-pauze, die tot de ontwikkeling van een russische en internationale toestand leidde, zocals die op het oogenblik is.

De ineensstorting van het kapitaal.

Was het standpunt van Lenin met betrekking tot het nationale vraagstuk eenerszijds bepaald door het niet geheel overwonnen sociaal-democratische standpunt van de vóóroorlogstijd hieromtrent, en was het hem anderszijds een middel ter oprichting en bevestiging van de bolsjewistische heerschappij in Rusland, en zijn eventuele uitbreiding in wereldmaatschappij; voor Rosa Luxemburg had dit standpunt geen andere beteekenis dan als een verkeerde politiek, die zich bitter zou wreken.

In tegenstelling met Lenin, - voor wie, volkomen in overeenstemming met zijn totale zienswijze de organisatie en de verovering van de macht voor de partij de noodzakelijke voorwaarden waren voor de overwinning van het socialisme, - vormde deze, Lenin bewegende gedachte, niet het uitgangspunt van de opvattingen van Rosa Luxemburg. Haar oogmerk was gericht op de noodzakelijke vormen van klassenstrijd voor het proletariaat. Was verder de theorie en practijk van Lenin hoofdzakelijk gebonden aan de achterlijke russische verhoudingen, zoo ging Rosa Luxemburg steeds uit van de kapitalistische landen meer ontwikkeld en was dus ook niet in staat, in de "historische taak" van de arbeidersklasse een partij- en leidersprobleem te zien.

Zij hechtte meer beteekenis aan de spontane massabewegingen en het eigen initiatief van de arbeiders in hun strijd, dan aan de groei van de organisaties en de kwaliteit van de leiders. Zoo verschilde zij met Lenin principieel in de beoordeeling van de waarde van de spontaniteit in de geschiedenis van - en daarmee ook in het vraagstuk van de rol van de organisatie in - de klassenstrijd. Voordat wij echter op deze verschillen ingaan, moeten wij ons veroorlooven in het kort, - anders is het hier helaas niet mogelijk, - op het verschil in de opvattingen van Luxemburg en Lenin in zake de accumulatie-theorie van Marx te wijzen, daar deze vraag met de andere ten nauwste samenhangt.

In haar strijd tegen de revisionisten had Rosa Luxemburg er de nadruk op gelegd, dat de arbeidersbeweging op de revolutie en niet op het reformisme moest worden ingesteld, omdat het kapitalisme onvermijdelijk naar zijn eigen ineensstorting voert. Aan het revisionisme, dat zich moeite gaf om aan het kapitalisme het eeuwige leven toe te schrijven, hield zij voor, "dat met het aannemen van de economische grenzenloosheid van de kapitalistische accumulatie, het socialisme de granieten bodem van de objectieve historische noodzakelijkheid onder de voeten verdwijnt. Wij vluchten dan in de nevels van de voormarxistische systemen en scholen, die het socialisme alleen uit de enkele onrechtvaardigheid en slechtheid der hedendaagsche wereld en alleen uit de revolutionaire vastberadenheid van de arbeidersklasse willen afleiden." ("Was die Epigonen aus der Marx'schen Theorie gemacht haben", Antikritik).

Haar hoofdwerk: "Die Akkumulation des Kapitals", bedoeld als een onderdeel van haar strijd tegen het reformisme, gold als bewijs, dat er in de ontwikkeling van het kapitalisme een objectieve grens bestond, en het was tegelijkertijd een kritiek op de accumulatie-theorie van Marx. "Marx had", volgens Rosa Luxemburg, "de vraag van de accumulatie van het totale kapitaal alleen gesteld, maar niet beantwoord."

Zijn "Kapital" scheen haar "onvolkomen", als een "torso"; het had "leemten", die moesten worden aangevuld. Marx heeft het "accumulatieproces van het kapitaal geschilderd in een maatschappij, die slechts uit kapitalisten en arbeiders bestaat," hij "heeft in zijn systeem de buitenlandse handel buiten beschouwing gelaten" en "even noodzakelijk als tegelijk onmogelijk verschijnt daarom in zijn systeem de realiseering van de meerwaarde buiten de beide bestaande maatschappij-klassen." De accumulatie van het kapitaal is bij Marx "in een vicieuze cirkel" (fehlerhaften Zirkel) geraakt"; ja, zijn werk bevat "schroffe tegenstrijdigheden", die zij zich gereed maakte te overwinnen.

Zij zelf grondde de noodzakelijkheid van de kapitalistische ineerstorting op "de dialectische tegenspraak, dat de kapitalistische accumulatie voor haar verloop niet-kapitalistische vormen als omgeving nodig heeft... en alleen zolang kan bestaan, als zij dit milieu aantreft." Zij zocht de moeilijkheden van de accumulatie in de circulatie-sfeer, in de vraag van de afzet en die van de realiseering van de meerwaarde, terwijl bij Marx deze moeilijkheden reeds in de productiesfeer gegeven zijn, omdat voor hem de accumulatie een vraag is van productief aanwenden van kapitaal. De productie van meerwaarde, niet de realisatie daarvan, is voor hem het werkelijke vraagstuk. Volgens Rosa Luxemburg kon een gedeelte van de meerwaarde in een kapitalisme zoals Marx dat voorstelde niet worden afgezet; de omzetting daarvan in nieuw kapitaal was enkel mogelijk langs de weg van de buitenlandse handel met niet-kapitalistische landen. Zij formuleerde dit in de "Akkumulation des Kapitals" op de volgende wijze: "Het accumulatieproces heeft de strekking de gebruikswaardenproductie door de enkelvoudige warenruil en de enkelvoudige warenruil door de meerwaardeproductie te vervangen, (Der Akkumulationsprozess hat die Bestrebung, überall an Stelle der Naturalwirtschaft die einfache Warenwirtschaft, an Stelle der einfachen Warenwirtschaft die kapitalistische Wirtschaft zu setzen), en zodoende de productie van en door het kapitaal (Kapitalproduktion) als de enige en uitsluitende productiewijze in alle landen en takken van bedrijf tot de absolute heerschappij te voeren. Is het eindresultaat eenmaal bereikt - wat echter enkel theoretische constructie blijft - dan wordt de accumulatie tot een onmogelijkheid. De realisatie en kapitalisatie van de meerwaarde verandert in een onoplosbaar vraagstuk.... De onmogelijkheid van de accumulatie betekent kapitalistisch de onmogelijkheid van de verdere ontwikkeling van de productiekrachten en daarmee de objectieve historische noodzakelijkheid van de ondergang van het kapitalisme."

Deze gedachtegangen van Rosa Luxemburg waren niet nieuw, origineel was enkel de rechtvaardiging, die zij hen gaf. Zij poogde de juistheid te bewijzen aan de hand van het reproductieschema van Marx in de tweede band van het "Kapitaal". Volgens Marx is het kapitaal gedwongen te accumuleeren. Een bepaalde verhouding moet tusschen de verschillende productieafdelingen aanwezig zijn, opdat de kapitalisten de productiemiddelen en de arbeiders de levensmiddelen die voor de productie nodig zijn, op de markt aantreffen. Deze, door de menschen niet gecontroleerde verhouding, zet zich langs het blinde proces van de omweg over de markt door. Marx reduceerde het kapitalisme tot twee samenvattende productieafdelingen: de productie van productiemiddelen en

de productie van consumptiemiddelen.

Met willekeurig gekozen getallen illustreerde hij de ruil tusschen beide afdelingen. Volgens deze schemata van Marx verloopt de accumulatie schijnbaar zonder stoornissen. De ruil tusschen beide afdelingen loopt glad van stapel. "Als men het schema woordelijk neemt," zegt Rosa Luxemburg, "dan verwt het de schijn, alsof de kapitalistische productie uitsluitend zijn gezamenlijke meerwaarde realiseerde en de kapitalistische meerwaarde aanwendde voor zijn eigen behoeften. Is de kapitalistische productie echter uitsluitend zelf afnemer van haar overproduct, dan zijn voor de accumulatie geen grenzen te vinden.... Bij de onderstellingen van Marx, is het schema voor geen andere uitlegging vatbaar, dan de onbepaalde productie ter wille van de productie zelf." Maar, zegt Rosa Luxemburg, dit kan toch niet het "doel" van de accumulatie zijn; zulk een productie, als het schema suggereert, is, "vanuit kapitalistisch standpunt volkomen zinloos".... "Het schema van Marx over de accumulatie geeft geen antwoord op de vraag: voor wie de vergrootte reproductie eigenlijk plaats heeft.".... "Wel stijgt met de accumulatie de consumptie van de arbeiders evenals van de kapitalisten, de persoonlijke consumptie van de kapitalisten valt echter onder het gezichtspunt van de enkelvoudige reproductie; en voor wie produceeren de kapitalisten dan, als zij niet de geheele meerwaarde consumeeren, maar vrijwillig "ontzeggen", d.w.z. accumuleeren? Nog minder kan het handhaven van een steeds groter leger van arbeiders het doel van zijn ononderbroken kapitaalsaccumulatie zijn, omdat de consumptie van de arbeiders, kapitalistisch een gevolg van de accumulatie, echter nooit zijn doel en zijn voorwaarde is.... Op dat oogenblik, waarop het schema van Marx van de vergrootte reproductie aan de werkelijkheid zou beantwoorden, zou het het einde van de kapitalistische productie aanwijzen." Maar de ongestoorde ruilverhouding tusschen de beide grote afdelingen van de productie, welke evenwicht in de schema's van Marx ligt, is volgens Rosa Luxemburg in het geheel niet mogelijk. (2) "De onderstelling van de groeiende organische samenstelling van het kapitaal zou toonen, dat de instandhouding van de noodige kwantitatieve verhoudingen uitgesloten is; d.w.z. de onmogelijkheid van de voortdurende accumulatie laat zich zuiver kwantitatief schematisch bewijzen. Een ruil tusschen beide afdelingen is niet mogelijk, er blijft een onafzetbaar overschot in de afdeling van de consumptiegoederen, een overproductie aan niet-realiseerbare meerwaarde, die pas in niet-kapitalistische landen kan worden gerealiseerd." ("Die Akkumulation des Kapitals"). Met deze theorie verklaarde Rosa Luxemburg ook de noodzakelijkheid van het imperialisme van de kapitalistische landen.

In directe tegenspraak tot deze theorie van Rosa Luxemburg staat de opvatting van Lenin, wat blijkt uit al zijn economische geschriften. In volledige overeenstemming met Marx, zocht hij de tegen-

(2) Organische samenstelling van het kapitaal = de verhouding tusschen het in productiemiddelen (constant kapitaal) en het in de loonen (variabel kapitaal) belegde kapitaal. Uitdrukking van de groeiende productiviteit van de arbeid in het kapitalisme is het groeien van de organische samenstelling van het kapitaal, de snellere vermeerdering van het constante in vergelijking tot het variabele kapitaal.

stellingen, die de historische begrensdheid van het kapitaal aanduiden, niet, zoals Rosa Luxemburg in de circulatie- ; maar in de productie-sfeer. Kritiekloos stelde Lenin zich geheel en al op het standpunt van de economische theorieën van Marx, daar deze zich niet lieten aanvullen. In zijn eigen theoretische werken bepaalde hij zich bij het onderzoek over de ontwikkeling van het kapitalisme in het algemeen en van het russische in het bijzonder, op de toepassing van de leerstellingen van Marx.

Reeds in zijn geschriften tegen de Narodniki, die niet aan een kapitalistische ontwikkeling van Rusland wilden gelooven, daar de ontwikkeling van een buitenlandsche markt de hoofdvoorwaarde daarvoor zou zijn, en deze buitenlandsche markt voor Rusland niet voorhanden was, omdat het te laat het kapitalistische tooneel betrad, had Lenin al vele van zijn argumenten tegen Rosa Luxemburg's opvatting naar voren gebracht.

De narodniki beweerden, dat de binnenlandsche kapitalistische markt voor de ontwikkeling van de kapitalistische economie niet voldoende was, ja, dat hij door de met het kapitalisme verbonden verpauperiseering van de massa's, voortdurend inkromp. Zoals later Rosa Luxemburg, bestreden zij, dat de kapitalistische meerwaarde zich zonder buitenlandsche markten liet realiseeren. De vraag der realiseering der meerwaarde heeft volgens Lenin met deze probleemstelling echter niets te maken; het "er in betrekken van de buitenlandsche handel verschuift enkel het probleem, maar lost het niet op." De noodzakelijkheid van de buitenlandsche markt voor een kapitalistisch land verklaart zich voor hem, zoals hij uiteenzet, "heelemaal niet uit de wetten van de realisatie van het maatschappelijk product (en die der meerwaarde in het bijzonder), maar daardoor, dat het kapitalisme enkel als resultaat van een ver ontwikkelde warentcirculatie optreedt, die de grenzen van de staat overschrijden." De afzet van het product op de buitenlandsche markt verklaart niets, "maar eischt zelf een verklaring, d.w.z. het ontdekken van zijn equivalent" (gelijkwaardig tegenstuk)..... "Als men van de 'moeilijkheden' van de realiseering spreekt", zegt Lenin, - "dan moet men ook erkennen, dat deze 'moeilijkheden' niet alleen mogelijk, maar ook onvermijdelijk zijn, en wel met betrekking tot alle deelen van het kapitalistisch product, en niet tot de meerwaarde alleen. De moeilijkheden van die aard, die afkomstig zijn van de evenredige verdeling van de verschillende takken van productie, ontstaan voortdurend niet alleen bij de realisering van de meerwaarde, maar ook bij de realiseering van het variabele en constante kapitaal; niet alleen bij de realiseering van het product in de vorm van verbruiksgoederen, maar ook in de vorm van productiemiddelen."

"Zoals bekend", schrijft Lenin, ("Zur Charakteristik des ökonomischen Romantizismus"), "bestaat de wet van de kapitalistische productie daarin, dat het constante kapitaal sneller groeit dan het variabele, d.w.z. een steeds grooter gedeelte van het zich nieuw vormende kapitaal richt zich op de afdeling van de maatschappelijke productie, die productiemiddelen vervaardigt. Dientengevolge moet deze afdeling onvoorwaardelijk vlugger groeien, dan degene, die verbruiksartikelen tot stand brengt. Bijgevolg nemen de verbruiksartikelen in de totaal-massa van de kapitalistische productie steeds minder en minder toe."

plaats in. En dat beantwoordt volkomen aan de historische taak van het kapitalisme en zijn specifieke sociale structuur; de eerste bestaat namelijk in de ontwikkeling van de productiekrachten van de maatschappij; de laatste sluit het benutten van deze door de massa van de bevolking uit." Niets is voor Lenin "zinlozer, dan uit deze tegenspraak tusschen productie en consumptie af te leiden, dat Marx de mogelijkheden om de meerwaarde in de kapitalistische maatschappij te realiseeren, betwist, en de crisis door onvoldoende verbruik verklaard zou hebben." Hij zegt op een andere plaats in zijn boek over de ontwikkeling van het russische kapitalisme: "De verschillende takken van industrie, die elkaar als 'markt' dienen, ontwikkelen zich ongelijkmatig, halen elkaar in, en de meer ontwikkelde industrie zoekt een buitenlandsche markt. Dit beteekent geenszins de onmogelijkheid, voor de kapitalistische natie, de meerwaarde te realiseeren.... Dit wijst enkel op de onevenredigheid in de ontwikkeling van de afzonderlijke industrieën. Bij een andere verdeling van het nationale kapitaal zou de zelfde hoeveelheid van producten in het binnenland kunnen worden gerealiseerd."

Voor Lenin heeft Marx met zijn reproductieschema "het proces van het realiseeren van het product in het algemeen en van de meerwaarde in het bijzonder volledig opgehelderd en de volkomen onjuistheid van de opname van de buitenlandsche markt in het vraagstuk van de realiseering bloot gelegd. Het crisis-karakter van het kapitalisme en zijn expansie-tendensen verklaren zich voor Lenin door de ongelijkmatigheid in de ontwikkeling van de afzonderlijke takken van industrie. Uit het monopolie-karakter van het kapitalisme, leidt hij in zijn boek over het imperialisme, de voortdurende koloniale uitbreiding en de imperialistische verdeling van de wereld af. Door de uitvoer van kapitaal en de beheersching van de grondstofgebieden verschaft de bourgeoisie van de heerschende kapitalistische landen zich reusachtige extrawinsten. De imperialistische expansie dient niet zoo zeer voor de realiseering van de meerwaarde, als voor de verhooging van de winsten.

Zonder twijfel staat de opvatting van Lenin dichter bij die van Marx dan die van Rosa Luxemburg. Wel heeft de laatste volkomen juist in de accumulatie-theorie van Marx de ineenstortingswet van het kapitalisme gezien; zij heeft echter Marx' motiveering daarvan over het hoofd gezien en produceerde haar eigen realiseringstheorie, die door Lenin met recht als onmarxistisch en foutief werd afgewezen. Het is in dit verband echter interessant op te merken, dat Lenin in de aan zijn MARX-biografie toegevoegde bibliografie op de "Analyse van de (Luxemburgsche) foutieve uitlegging van de Marx'sche theorie door Otto Bauer" in de "Neue Zeit" verwees. De critiek van Bauer op de accumulatie-theorie van Rosa Luxemburg werd door haar in haar Antikritik echter met recht als een "Blamage voor het tegenwoordige officiële marxisme" gekenschetst; want Bauer herhaalde in zijn aanvallen alleen de revisionistische opvatting, dat aan het kapitalisme geen objectieve grenzen zijn gesteld. In zijn opvatting "is het kapitalisme ook zonder expansie denkbaar.... Niet aan de mechanische onmogelijkheid de meerwaarde te realiseeren", lijdt bij hem het kapitalisme schipbreuk, maar "aan de opstand, waartoe het de volksmassa's drijft.... Het zal terneergeslagen worden, door de steeds aanzwellende en de door het mechanisme van het kapitalistische productieproces zelf geschoolde, vereenigde en georganiseerde arbeidersklasse."

Bauer gaf zich moeite om met een door hem gewijzigd reproductieschema, dat veel van de door Rosa Luxemburg beklagde gebreken van de Marx'sche schemata niet kende, het bewijs te leveren, dat ook bij de onderstelling van de groeiende organische samenstelling van het kapitaal een wrijvingslooze ruil tusschen de beide afdelingen in het schema van de kapitalistische reproductie mogelijk was. Rosa Luxemburg bewees hem echter, dat ook in zijn gewijzigd schema een niet afzetbaar overschot in de verbruiksafdeeling overblijft, dat, om te worden gerealiseerd, naar verovering van nieuwe markten drijft. Daarop had Bauer niets meer te zeggen. En nochtans verwees Lenin naar hem, als "de uitlegger van de foutieve theorie van Rosa Luxemburg."

Niet alleen, dat de argumentatie van Bauer Rosa Luxemburg in het geheel niet trof, ook de door hem uit zijn schema afgeleide gevolgtrekking van de onbegrensde accumulatie (onafhankelijk van de vraag van de ruilverhouding van beide afdelingen) konden uit ditzelfde schema als volkomen foutief worden bewezen. Henryk Grossmann bewees, dat het verder voortzetten van het schema van Bauer over een langere periode, niet de door Bauer afgeleide wrijvingslooze ontplooiing van het kapitalisme, maar de ineenstorting van de kapitaalsproductie tot resultaat had. De strijd tegen de ineenstortingstheorie van Rosa Luxemburg had alleen tot een nieuwe ineenstortingstheorie geleid. (Henryk Grossmann: "Das Akkumulations- und Zusammenbruchsgesetz des kapitalistischen Systems.")

De strijd tusschen Rosa Luxemburg en Bauer, die de sympathieën van Lenin aan de zijde van Bauer vond, was een twist om niets en het is wederom niet oninteressant vast te stellen, dat Lenin de onzinnigheid van de geheele strijd niet bemerkte. De discussie draaide om de mogelijkheid of onmogelijkheid van een wrijvingslooze ruilverhouding tusschen de beide afdelingen van het reproductieschema van Marx, waarvan de volle realisering van de meerwaarde afhing. Het schema was in het systeem van Marx alleen als hulpmiddel van de analyse bedoeld, dat men geen objectief bestaan kon toeschrijven. In zijn overtuigende reconstructie van het plan van opbouw van het "Kapitaal" van Marx, evenals in andere werken, heeft Henryk Grossmann de werkelijke betekenis van het reproductieschema blootgelegd, en daarmee de discussie over de accumulatiethorie van Marx op een nieuw, vruchtbaar terrein gebracht. Aan de geheele, op het schema gebaseerde "Marx-Kritiek" van Rosa Luxemburg lag het toeschrijven van een objectief bestaan aan het reproductieschema ten grondslag, "maar", betoont Grossmann, "het schema op zich zelf maakt geen aanspraak daarop om een copie van de concrete kapitalistische werkelijkheid te zijn. Het is alleen een schakel in de Marx'sche benaderingsmethode dat, samen met andere vereenvoudigende onderstellingen, die aan het schema ten grondslag liggen, en de achteraf bijgevoegde wijzigingen in de zin van een voortschrijdende concretisering, een onafscheidbaar geheel vormen. Hierbij verliest elk van deze drie gedeeltes op zich zelf zonder de beide andere, voor het begrip van de waarheid iedere betekenis, en kan enkel een voorloopig begripstadium zijn, de eerste etappe in de benaderingsmethode voor de concrete werkelijkheid betekenend."

Het schema van Marx houdt zich bezig met de ruil van waarden, maar in werkelijkheid worden de waren niet tegen hun waren, maar tegen

hun productieprijzen (3) geruild. "In een op waarden opgebouwd schema", zet Grossmann in zijn werk over "Die Wert- und Preis Transformation" uiteen, "moet in elke afdeling van het schema een verschillende winstvoet (profitrate) ontstaan. Er bestaat echter in werkelijkheid de tendens van de vereffening van de winstvoet tot gemiddelde winstvoet, wat reeds in het begrip van de productieprijzen ligt besloten. Wil men zoo critiek of bevestiging van de mogelijkheid van realisering der meerwaarde op het schema baseeren, dan moest het in de eerste plaats in een prijsschema worden veranderd." Zelfs al was het aan Rosa Luxemburg gelukt het bewijs te leveren, dat in het schema van Marx de warenafzet zonder overschot niet mogelijk was, dat met elk jaar een groeiend teveel aan verbruiksartikelen moest ontstaan, wat zou zij dan daarmee hebben bewezen: "Enkel de omstandigheid, dat het 'niet afzetbare overschot' in de verbruiksafdeeling binnen het raam van het waardeschema ontstaat, d.w.z. in de veronderstelling dat de waren tegen hun waarden worden geruild." Maar deze veronderstelling stemt niet overeen met de werkelijkheid. Het aan de analyse van Rosa Luxemburg ten grondslag liggende waardeschema, vertoont in de afzonderlijke takken van productie een verschillende winstvoet, die niet tot een gemiddelde winstvoet wordt vereffend, omdat immers in het schema van de concurrentie wordt afgezien. Wat zeggen dan de gevolgtrekkingen van Rosa Luxemburg voor de werkelijkheid, als zij van een schema worden afgeleid, waaraan voor de werkelijkheid geen betekenis kan worden gehecht? "Omdat ten gevolge van de concurrentie de verandering van de waarden in productieprijzen en daardoor de herverdeling van de meerwaarde onder de afzonderlijke takken van industrie in het schema plaats vindt, waardoor noodzakelijkerwijs ook een verandering van de tot dusverre geldende evenredigheidsverhoudingen van de afzonderlijke sferen van het schema plaats vindt, daarom is het wel degelijk mogelijk en waarschijnlijk dat een 'overschot in de verbruiksafdeeling' in het waardeschema later in het productieschema verdwijnt en omgekeerd, dat een oorspronkelijk evenwicht in het productieschema in een onevenredigheid verandert." De theoretische verwarring van Rosa Luxemburg illustreert zich het best in het feit, dat zij enerzijds in de gemiddelde winstvoet de leidende kracht ziet, "die inderdaad elk privaatkapitaal enkel als gedeelte van het maatschappelijk totaal kapitaal behandelt, (in haar "Akkumulation des Kapitals") hem de winst als een, al naar grootte, toekomst gedeelte van de uit de maatschappij geperste totale meerwaarde zonder inachtneming van het door hem inderdaad bereikte kwantum toewijst", en dat zij nochtans de vraag onderzoekt, of een restloze uitwisseling mogelijk is; en dat aan een schema, dat geen gemiddelde winstvoet kent. Neemt men de gemiddelde winst in aanmerking, dan verliest het onevenredigheidsargument van Rosa Luxemburg elke waarde, omdat de ene afdeling boven, de andere beneden de waarde verkoopt en het niet afzetbare gedeelte op de basis van de productieprijzen kan verdwijnen.

De accumulatiethorie van Marx is met de daling van de winstvoet identisch. Aan de compensatie van de daling van de winstvoet door de groei van de winstmassa is door de voortdurende accumulatiegang

(3) Onder "productieprijzen" wordt verstaan de kostprijs (het verbruikte constante en variabele kapitaal) vermeerderd met de gemiddelde winst, dat is het product van kostprijs en maatschappelijk gemiddelde winstvoet.

een grens gesteld. Niet door een teveel aan meerwaarde, die zich niet laat realiseeren, maar door een gebrek aan meerwaarde gaat bij Marx het kapitaal te gronde. Rosa Luxemburg zag de gevolgen van het dalen van de winstvoet geheel en al over het hoofd; waardoor zij ook de, van het standpunt van Marx zinloze vraag naar het "doel" van de accumulatie moest stellen. "Men zegt", schrijft zij in haar "Anti-Kritik", "het kapitalisme zal aan het dalen van de winstvoet te gronde gaan.... Deze troost vervliegt helaas doch een enkele zin van Marx in rook, en wel door de verwijzing, dat voor groote kapitalen het dalen van de winstvoet door de massa wordt opgewogen: Het heeft dus met de ondergang van het kapitalisme door het dalen van de winstvoet nog wel de tijd, bijvoorbeeld tot aan het uitdooven van de zon." Zij zag over het hoofd, dat deze wel door Marx geschetste werkelijkheid, tegelijkertijd volgens Marx eveneens zijn grenzen heeft, en dat uit het dalen van de winstvoet het dalen van de winstmassa wordt, ja, dat het eerstgenoemde de eerst relatieve en dan absolute daling van de werkelijke winstmassa, gemeten aan de noodzakelijke accumulatie van het kapitaal uitdrukt.

Wel heeft Lenin "het begrijpelijk gevonden", zooals hij het in zijn Marx-biografie uitdrukt, "dat de winstvoet een tendens tot dalen had," en hij duidde aan, "dat Marx deze tendens en een reeks van de haar versluijrende, respectievelijk tegenwerkende omstandigheden zou hebben geanalyseerd," maar de geheele beteekenis van deze wet in het systeem van Marx was hem eveneens niet duidelijk, wat eenerszijds zijn aanvaarden van het antwoord van Bauer aan Rosa Luxemburg, en anderszijds de beperking van zijn eigen crisisverklaring tot de onevenredige ontwikkeling van de verschillende takken van industrie, verklaart. En eindelijk ook wel zijn tegenstrijdige opvattingen, die de eene keer aan een onvermijdelijk einde van het kapitalisme geloofden, en een andere keer zeiden, dat er geen absoluut zonder uitwegen zijnde toestanden voor het kapitalisme bestonden. In zijn werken bevinden zich geen overtuigende economische bewijzen van het einde van het kapitalisme en toch tegelijkertijd wel de vaste overtuiging, dat het systeem onvermijdelijk zijn ondergang tegemoet gaat. Dit laat zich daaruit verklaren, dat hij weliswaar niet met Bauer en de sociaal-democratie aan de mogelijkheid van de reformistische overgang van het kapitalisme naar het socialisme geloofde, maar nochtans met Bauer en de sociaal-democratie aannam, dat de omwenteling van het kapitalisme uitsluitend een kwestie van de ontwikkeling van het revolutionaire bewustzijn was, waaronder beiden niets anders verstonden, dan dat de revolutie een vraagstuk van de organisatie en haar leiding was.

Aan de lezers:

De laatste maanden is het door allerlei omstandigheden vaak misgelopen met de bezorging. We hebben deze nu opnieuw geregeld, zodat we hopen in de toekomst al te veel stagnatie te kunnen vermijden. Diegenen, die klachten hebben over niet ontvangen PIC's in de laatste tijd, doen goed dat aan de bezorgers op te geven; we zullen dan zoo veel mogelijk de schade herstellen.

Over de vraag van de spontaniteit en de rol van de organisaties.

Wij zagen tot dusverre, dat Rosa Luxemburg er met recht de nadruk op legde, dat voor Marx de accumulatiwet tegelijk de ineenstortingswet van het kapitaal was. Haar bewijsvoering was foutief, de gevolgtrekking evenwel juist. Week zij ook van Marx geheel en al af in de verklaring van de ineenstortingswet, dan erkende zij toch het bestaan daarvan. De argumenten van Lenin tegen de opvatting van Rosa Luxemburg waren steekhoudend, en, zoover als zij gingen, met Marx in overeenstemming. echter ontweek hij de vraag of aan het kapitaal een objectieve grens was gesteld. Zijn eigen leer over de crisis is onvoldoende en inkonsekwent. Zijn juistere theorie leidde niet tot werkelijk revolutionaire gevolgtrekkingen. Zelfs de foutieve bewijsvoering van Rosa Luxemburg bleef nog revolutionair. Want daar komt het op aan: op de bevestiging en het bewijs van de ineenstortingswet van het kapitalisme.

Lenin, die nog veel dichter bij de sociaal-democratie stond dan Rosa Luxemburg, zag de kapitalistische ineenstorting meer als een bewuste politieke daad, dan als een economische noodzakelijkheid. Of het enkel theoretisch te scheiden, in werkelijkheid onscheidbare economische of politieke moment met betrekking tot de proletarische revolutie overweegt, is geen probleem van de abstracte theorie, maar van de oogenblikkelijke concrete situatie, welke ontleding deze vraag moet beantwoorden. Lenin heeft vele van de speculaties van Hilferding over de kapitaalontwikkeling, die volgens laatstgenoemde naar een soort "Algemeen kartel" streefde, aanvaard. Niet enkel, zooals in het begin, van het burgerlijke karakter van de komende Russische revolutie uitgaande, en zich zoodoende bewust aan zijn burgerlijke verschijneelen en noodzakelijkheden aanpassend, maar later ook belast met het standpunt van Hilferding met betrekking tot de kapitalistisch meer ontwikkelde landen, kwam hij tot zijn overschatting van de "politieke kant" van de proletarische revolutie.

Het was volgens Lenin foutief om aan te nemen (en dit gold voor de internationale toestand), dat wij ons in het tijdperk van de uitsluitende proletarische revolutie zouden bevinden, ja, zulk een tijdperk kan volgens Lenin nooit bestaan. De werkelijke revolutie is voor hem het dialectische overal van de burgerlijke naar de proletarische revolutie. De nog actueel gebleven eischen van de burgerlijke revolutie kunnen enkel nog in het raam van de proletarische revolutie verteenwoordigd worden. Deze proletarische revolutie is enkel proletarisch in de leiding, zij omvat alle onderdrukten, die tot bondgenooten van het proletariaat moeten worden: de boeren, de middenstand, de koloniale volken, onderdrukte naties, enz. Deze werkelijke revolutie vindt niet plaats in de eeuw van het imperialisme, dat, door de monopolisatie van de productie ontwikkeld, voor Lenin een "parasitair", een "stagneerend" kapitalisme is, "het laatste stadium van de kapitalistische ontwikkeling", "onmiddellijk voor het uitbreken van de sociale revolutie." Het imperialisme leidt volgens Lenin in zijn desbetreffend werk "Bijna tot de alzijdige vermaatschappelijking van de productie, het sleept om zoo te zeggen de kapitalisten tegen hun wil en bewustzijn in, in een maatschappelijke orde, die een overgang vormt van de volkomen vrijheid van concurrentie naar de volledige vermaatschappelijking."

Het monopolie-kapitalisme heeft, volgens Lenin, de productie rijp gemaakt voor de socialisatie; het komt er enkel nog op aan, de controle over de productie uit de handen van de kapitalisten te nemen en in die van de staat te leggen, en dan ook de distributie naar socialistische grondslagen te regelen. Het geheele probleem van het socialisme is een probleem van de verovering van de politieke macht voor de partij, die dan het socialisme voor de arbeiders zal verwezenlijken. Er bestond die dan het socialisme voor de arbeiders zal verwezenlijken. Er bestonden tusschen de sociaal-democratie en Lenin geen verschillen, voor zover het ging om de opbouw van het socialisme en zijn organisatievraagstukken. Er bestond alleen een verschil over de vraag, hoe men tot heerschappij over de productie kon komen; langs parlementaire, of lange revolutionaire weg. Echter het bezit van de politieke macht, de controle over het complete monopolie, vormden in beider opvattingen ook reeds de oplossing van het probleem van de socialistische huishouding. Daarom schrikt Lenin ook niet voor het staatskapitalisme terug, tegen de tegenstanders waarvan hij op de XIde partijdag van de bolsjewiki zegt: "Het staatskapitalisme is dat kapitalisme, dat wij zullen kunnen beperken, en waarvan wij de grenzen zullen kunnen vaststellen; dit staatskapitalisme is met de staat verbonden, en de staat, dat zijn de arbeiders, het veretgevorderde gedeelte van de arbeiders, de Avant-Garde, (voorhoede), dat zijn wij. En het hangt van ons af, hoe dit staatskapitalisme zal zijn." (2)

Waar bij Otto Bauer de proletarische revolutie alleen afhangt van de houding van de klassenbewuste, georganiseerde arbeiders, van hun politieke wil, (wat met een enkele blik op de sociaal-democratische organisaties, die hun leden volkomen beheerschten, praktisch beteekende, dat zij van Otto Bauer en Co afhangt), zoo hangt hier bij Lenin het lot van het staatskapitalisme af van de houding van de partij, die op zijn beurt door die van de bureaucratie wordt bepaald, en de heele geschiedenis is opnieuw de geschiedenis van de edelmoedigheid, onbaatzuchtigheid en dapperheid van een groep menschen, die wordt gevormd uit de alleredelsten in deze deugden.

Maar met zijn instelling op het staatskapitalisme, - dat bij hem door de wil en niet door economische wetten wordt bepaald, hoewel de economische wetten van het staatskapitalisme principieel geen andere zijn dan die van het monopolie-kapitalisme, - was Lenin alleen zichzelf trouw gebleven, want tenslotte was ook voor hem de revolutie afhankelijk van de partij en haar leiding. In overeenstemming met Kautsky, - voor wie het voor de revolutie onvermijdelijk noodzakelijke revolutionaire bewustzijn (dat voor Kautsky niets anders dan ideologie was), enkel van buiten in de massa's kon worden ingebracht, omdat de arbeiders niet in staat waren, het zelfstandig te ontwikkelen, - beweerde ook Lenin, dat de arbeidersklasse niet in staat is, om meer dan een vakverenigings-

(2) Het is gemakkelijk om deze volgorde eens nader te beschouwen:..... de staat, dat zijn de arbeiders..... (eerste beperking:) het veretgevorderde gedeelte..... (tweede beperking:) de "Avant-Garde",..... (laatste beperking:) dat zijn wij; d.w.z. de bolsjewiki, die op hun beurt weer zooveel rangen vormen, dat Lenin tenslotte, zoals eens die Franse koning, kon zeggen: "De staat, - dat ben ik!"

en sociaal-reformistisch bewustzijn te ontwikkelen; maar dat het revolutionaire bewustzijn, door de intellectuelen tot de arbeiders wordt gebracht. Zijn geschrift "Wat doen?" is enkel gewijd aan het bewijs, dat de arbeiders nooit het politieke bewustzijn in voldoende mate kunnen ontwikkelen, wat de noodzakelijkheid van de partij en van haar leiding door de intellectuelen moet verklaren. Het socialisme had daarmee opnieuw opgehouden, het "werk van de arbeidersklasse" te zijn, zooals Marx het beschouwde, het socialisme hing nu van de revolutionaire ideologie der bourgeoisie af, en zonder twijfel volgt de religieuze "Marxist" J. Middleton Murry tegenwoordig alleen het spoor van Kautsky en Lenin, als voor hem, zooals hij onlangs in een boek zeide, "bij wijze van consequentie het geheele socialisme in wezen een beweging van bekeerde bourgeois is."

Zeker staat Lenin op marxistische grondslag, als hij beweert, dat de arbeidersklasse buiten staat is, een "politiek bewustzijn" te ontwikkelen. In zijn polemieken tegen Arnold Ruge, die het gebrek aan politiek inzicht zoozeer beklagde, en dit gebrek niet begreep, omdat de bestaande ellende dit bewustzijn toch had moeten ontwikkelen, zei Marx in zijn Kanteekeningen bij het artikel van Ruge: "De koning van Pruisen en de sociale hervorming"; dat het verkeerd was om aan te nemen, dat sociale ellende politiek begrip met zich mede brengt, veeleer was het omgekeerde het geval, namelijk dat de maatschappelijke welstand een politiek bewustzijn verwekt, omdat dit een geestelijke kwaliteit is, die aan diegenen wordt gegeven, die het goed gaat. Maar Lenin heeft het Marx niets meer te maken, maar daalt tot burgerlijk revolutionair a la Ruge af, als hij zich een proletarische revolutie zonder dit intellect-bewustzijn niet kan voorstellen, en de geheele revolutie tot een probleem van het bewuste ingrijpen van de "wetenden" of der beroepsrevolutionairen van Lenin maakt. Tegen deze Ruge-Lenin zei Marx: "Waar politieke partijen zijn, vindt elk de oorzaak van alle kwaad daarin, dat in hun plaats de tegenstander zich aan het staatsroer bevindt. Zelfs de radicale en revolutionaire politici zoeken de oorzaak van het kwaad niet in het wezen van de staat, maar in een bepaalde staatsvorm, waarvoor zij een andere staatsvorm in de plaats willen stellen." Ja, vaart hij in schitterende uiteenzettingen voort, naarmate meer politiek inzicht aanwezig is, des te meer verspilt het proletariaat zijn kracht in nuttelooze, ondoelmatige strijd, omdat het "politieke inzicht" zijn veel juistere klasse-instincten versluiert, en het blind maakt voor zijn werkelijke maatschappelijke vraagstukken. Wie, volgens Marx, te veel bouwt op de "politieke kern" (Seele) van de revolutie, die streeft ook slechts naar een toestand, die met deze "politieke kern" overeenstemt, ten koste der samenleving. Maar naar meer dan naar een wisseling in de heerschappij over de productiemiddelen had ook Lenin niet gestreefd, want dit scheen hem voor het socialisme voldoende te zijn. Vandaar ook de te zware nadruk, die hij legde op het subjectieve, politieke moment, waardoor hij ook het organiseren van het socialisme tot een politieke daad liet worden, terwijl er weliswaar volgens Marx zonder revolutie geen socialisme tot stand komt, en deze revolutie de politieke daad van het proletariaat is, die het proletariaat echter slechts in zoverre verre nodig heeft, als het moet vernietigen. Waar het echter begint het socialisme te vormen, en zijn "ware aard" (Seele) naar voren komt, daar werpt het zijn politiek omhulsel af.

De burgerlijke elementen in de gedachtenwereld van Lenin, die ten eerste het einde van het kapitalisme van bepaalde, niet noodzakelijk aanwezige politieke voorwaarden afhankelijk maakten, die verder beweerden, dat de groeiende monopolisatie identiek was met de vermaatschappelijking van de productie, die het geheele socialisme van de overname van het monopolie door de staat en de vervanging van een oude bureaucratie door een nieuwe afhankelijk maakten, en voor wie de revolutie afdaalde tot een wedstrijd tusschen de revolutionairen en de bourgeoisie om de massa's voor zich te winnen; een dergelijke instelling moest het revolutionaire element van de spontane massale bewegingen met hun geweld en doelbewustheid verkleinen, om de eigen rol, het tot ideologie versterkte socialistische bewustzijn, overeenkomstig te kunnen overdrijven.

Wel kan Lenin het element van de spontaniteit niet ontkennen, maar het is voor hem "in de grond der zaak niets anders, dan de kiem van het bewustzijn" dat dan in de organisatie tot bloei geraakt, en eerst dan werkelijk revolutionair, want volkomen bewust is. Voor de overwinning van het socialisme is het spontane ontwaken van de massa niet voldoende, ja, dit "spontane ontwaken van de massa's maakt de organisaties niet minder, maar meer noodzakelijk." De fout van de spontaniteitsopvatting bestaat volgens Lenin daarin, "dat zij de rol van het bewustzijn verkleint en zich uitsprekt tegen een sterke leiding, maar deze leiding is voor de socialistische overwinning onvermijdelijk!" De zwakten van de organisatie en zijn leiding zijn voor hem zonder meer de zwakten van de arbeidersbeweging. De strijd moet worden georganiseerd, de organisatie moet in plan worden uitgewerkt; alles hangt van haar en van de juiste leiding af. Zij moet invloed hebben op de massa's, deze invloed telt meer dan de massa's zelf. Het is hem onverschillig waar en hoe de massa's zijn georganiseerd, volgens raden of vakverenigingen. De hoofdzaak is, dat zij door de bolsjewiki worden geleid.

Deze dingen ziet Rosa Luxemburg geheel anders dan Lenin. Zij verwisselt het revolutionaire bewustzijn niet met het intellectuele bewustzijn van de beroepsrevolutionairen van Lenin, maar voor haar is het bewustzijn van de daad het uit de dwang der noodzakelijkheden opgroeiende bewustzijn van de daad van de massa's zelf. De massa's handelen volgens haar revolutionair, omdat zij niet anders kunnen handelen en omdat zij moeten handelen. Het marxisme is voor haar niet alleen ideologie, die zich in de organisatie kristalliseert, maar het levende strijdende proletariaat, dat het marxisme tot daad verheft, niet omdat het wil, maar omdat het moet. Zijn de massa's voor Lenin alleen het materiaal, waarmee bewuste revolutionairen werken, bij Rosa Luxemburg komen de bewuste revolutionairen niet enkel voort uit het groeiend begripen, maar nog meer uit de daadwerkelijke revolutionair handelende massa. Niet alleen, dat zij het leggen van een te zware nadruk op de rol van de organisatie en zijn leiding principieel verwerpt, zij bewijst uit de ervaring, dat het (zoals zij het in haar brochure over de "Massa-staking" zoo uitstekend uitdrukte), ontzettend moeilijk is om tijdens een revolutionaire opstand uit te rekenen en te berekenen welke omstandigheden tot uitbarstingen voeren en welke niet. Geen beslissend orgaan is werkelijk daartoe in staat. Een beperkt, mechanisch denkend brein mag niet in staat zijn om zich een actie der arbeidersklasse voor te stellen die geen product der organisatie is, maar de

dialecticus, zegt Rosa Luxemburg, ziet dat de organisaties een product van de strijd zijn. Aan de hand van voorbeelden van de Russische massabewegingen van 1905 bewijst zij, dat de opstanden van de uitgebuitenen niet van het een of ander van te voren vastgesteld plan afhingen, dat de acties niet van te voren waren georganiseerd en dat zij ook niet door een buitenstaande groep konden worden gecontroleerd, omdat de oproep van de partijen nauwelijks met de spontane massa-beweging gelijke tred konden houden. De leiders hadden niet eens tijd, om de parolen uit te geven, of ze zelfs maar te formuleeren, de massa's waren sneller dan elke bewuste politieke wil. En generaliseerend zegt zij, dat ook in Duitsland naar alle waarschijnlijkheid niet de best georganiseerde arbeiders de grootste revolutionaire kracht zullen ontwikkelen, maar juist de slecht-georganiseerden, of de volkomen ongeorganiseerden. "Revoluties ontstaan niet op commando", zegt zij uitdrukkelijk. "Dit (het ontketenen van revoluties) is in het geheel niet de taak van de partij. Plicht is het alleen, om voortdurend onverschrokken uit te spreken, waar het op staat, d.w.z. om de massa's op het gegeven historische tijdstip zuiver en duidelijk hun taak voor te houden, en dat politieke programma van acties en die leuzen te proclameeren, die uit de gegeven situatie volgen. De zorg daarvoor of en wanneer de revolutionaire massabeweging zich daarbij aansluit, moet het socialisme getroost aan de geschiedenis zelf overlaten.

Dikwijls denuncieerde men de spontaniteitsopvatting van Rosa Luxemburg, die men met "katastrophen-politiek" aanduidde, als zijnde gericht tegen de organisatie van de arbeidersbeweging zelf. Zij vond het vaak nodig om uitdrukkelijk te zeggen, dat haar opvatting niet "pour la desorganisation" (voor de desorganisatie) was. "De sociaal-democraten", schreef zij, "zijn de zuivere en klassobewuste voorhoede van het proletariaat; zij wachten niet fatalistisch met de armen over elkaar, op de revolutionaire situatie, op dat, wat bij elke spontane beweging uit de hemel komt vallen. In tegendeel, nu als altijd moeten zij probeeren, de ontwikkeling der dingen te helpen bespoedigen." Deze rol van de organisatie hield zij voor mogelijk en daarom voor welkom en vanzelfsprekend, terwijl Lenin hem voor absoluut noodzakelijk hield en van zijn vervulling de geheele revolutie afhankelijk maakte. Dit verschil met betrekking tot de betekenis van de organisatie voor de revolutie houdt tevens twee verschillende opvattingen over vorm en inhoud van de organisatie zelf in. "Het eenige organisatie-principe voor onze beweging", schrijft Lenin in zijn "Was Tum?" "is de meest vaste aansluiting (strengste Konspiration), de strengste keuze van de leden (5), en opleiding van beroepsrevolutionairen. Zoodra deze eigenschappen er zijn, is er nog iets meer verzerd, namelijk het volle kameraadschappelijke vertrouwen onder de revolutionairen. En dit meer is voor ons onvoorwaardelijk nodig, want bij ons... kan er geen sprake van zijn, om het te vervangen door de democratische controle. Het is een groote fout om te gelooven, dat de onmogelijkheid van een werkelijke democratische controle de leden van de revolutionaire organisatie oncontroleerbaar maakt. Zij hebben geen tijd om aan de popperige vormen van de democratie te denken, maar hun versantwoordelijkheid voelen zij zeer levendig." (6)

(5) Dit "principe" heeft Lenin evenals de IIIe Internationale zeer spoedig laten vallen.

(6) Het idealisme van Lenin blijkt ook uit deze (zijn) formulering.

Met organisatorische middelen, die, zoolang zij democratisch waren, voor Lenin niets beteekenden, wilde hij, zoodra zij centralistisch zijn, het opportunisme te lijf gaan. Hoe meer zich het opportunisme uitbreidt, des te centralistischer moet men volgens Lenin worden. Met deze strengste discipline en met de volledige onderwerping van alle activiteit onder de regelingen van het centrale comité, wil hij de organisatie in een werkelijk wapen veranderen. Rosa Luxemburg verstond het buitengewoon goed, deze "nachtwakersgeest" van Lenin uit de bijzondere situatie van de russische intellectueelen af te leiden, maar "het is foutief", schrijft zij tegen Lenin, "dat men de nog niet goed functioneerende meerderheidsheerschappij van de arbeiders binnen hun organisaties, wil vervangen door de absolute heerschappij van een centraal gezeg, zocals het fout is om aan te nemen, dat de handelingen en naaltingen van de partijorganen zou kunnen worden opgeheven door de controle door een centraal-comité over de activiteit der arbeiders". En zelfs al zou de eigen leiding van de arbeiders tot misslagen en foutieve schreden leiden, dan nog is Rosa Luxemburg bereid, dit op de koop toe te nemen, omdat zij ervan overtuigd is, dat zelfs "de fouten die door een werkelijk revolutionaire arbeidersbeweging worden gemaakt, uit historisch oogpunt onmetelijk waardevoller zijn, en vruchtbaarder, dan de onfeilbaarheid van het allerbeste centrale comité."

De hier blootgelegde verschillen tusschen Luxemburg en Lenin zijn gedeeltelijk reeds meer of minder door de geschiedenis achterhaald. Vele dingen, die deze strijd bewogen, bewegen ons nu niet meer. Maar het wezenlijkste element in hun debatten, of de revolutie afhing van de georganiseerde arbeidersbeweging, of van de spontane beweging der arbeiders, blijft van actueele beteekenis. Maar ook hier heeft de geschiedenis reeds ten gunste van Rosa Luxemburg beslist. Het Leninisme is onder de puinhoopen van de IIIe Internationale begraven. Een nieuwe arbeidersbeweging, die noch de sociaal-democratische resten kent, die nog in Lenin en Luxemburg waren te vinden, noch van de leering uit het verleden afstand wil doen, is in wording. Zich van de doodelijke traditie-invloeden van de oude arbeidersbeweging los te maken, is tot zijn eerste voorwaarde geworden, en hierin helpt Rosa Luxemburg precies zooveel, als het Leninisme heeft gehinderd. Deze nieuwe beweging der arbeiders, met zijn niet van haar los te maken kern van bewuste revolutionairen kan met de revolutionaire theorie van Rosa Luxemburg, ondanks zijn vele zwakten, meer doen en uit hem meer hoop putten, dan uit de geheele presentie van de leninistische Internationale. En, zocals eens Rosa Luxemburg temidden van de wereldoorlog en de ineenstorting van de IIe Internationale heeft gezegd, kunnen ook de hedendaagsche revolutionairen bij de ineenstorting der geheele oude arbeidersbeweging zeggen: "Wij zijn niet verloren, en wij zullen overwinnen, als wij niet verleerd hebben om te leeren."

Inplaats van door organisatie van de controle binnen het raam van de organisatie deze/werkelijk en materieel te verzekeren, vervangt hij haar door controle "iets beters", en wel door de frases van "kame-raadschappelijk vertrouwen" en "verantwoordelijkheid". In de practijk beteekende dat echter: Kadaverdiscipline, bevelen van boven, gehoorzamen onder.

A3

B4

A4

B5

A5